

Tanıtım - Değerlendirme / Reviews

Demir, G. (2017). Dünyada ve Türkiye’de Halk Kütüphanesi Hizmetlerinde Çok Kültürlülük. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği. 384 s.; Kaynakça var. ISBN 978-975-6531-51-2

Book Review

Multiculturalism in Public Library Services in Turkey and in the World

By assessing multiculturalism, which is the reality of societies, with the example of public libraries, Demir firstly explains the theoretical foundations of the concept multiculturalism in her book. Then, by scrutinizing the place of libraries in the multicultural society, she demonstrates what sort of multicultural services that public libraries may provide by giving examples from several countries. According to author, although there are good examples observed around the world, there are hardly ever practices seen in Turkey.

Yüksek lisans yaparken, çok kültürlülük bağlamında halk kütüphanelerinde çok dilliliği tez konusu olarak belirlediğimde, Türkiye kütüphanecilik yazınında önemli bir boşluğa denk geleceğini düşünüyordum. Öyle de olacaktı;

zira Türkiye kütüphanecilik yazınında, kütüphanelerde çok dillilik veya çok kültürlülük üzerine yazılmış telif eserler ya yoktu ya da çok yetersizdi. Gelgelelim o tezi büyük oranda kişisel sebeplerle yarım bıraktım ve sonra da bütünüyle göz ardı ettim. En fazla yazım sırasındaki okumalarımın sağladığı entelektüel birikim ile yetindim. Şimdiyse, tam da bu konuda çıkmış bir kitaba tanıtım yazısı yazıyor olmak benim için epey ilginç. Nitekim yakın zaman önce Güler Demir’in imzasını taşıyan ve Türkiye kütüphanecilik yazınında sözünü ettiğim o boşluğa denk gelen “Dünyada ve Türkiye’de Halk Kütüphanesi Hizmetlerinde Çok Kültürlülük” başlıklı hacimli bir kitap yayımlandı. Bir kitabın hacimli olması, doğrudan onun değerini ifade etmezse de, Demir’in konuyu ele alış tarzı ve özenli dili sayesinde, hacimli olmasının okuyucu açısından aynı zamanda bir doyuruculuk getirdiğini söylemek mümkün. Kitapta dünyadan çok kültürlü kütüphane hizmetleri örneklerine, ülke ülke geniş yer verilmiş. Ne yazık ki Türkiye için durum hiç parlak olmadığından, verilecek örnekler de yok denecek kadar az. Bunun yerine dünyadan iyi örnekleri okuyucularla/İlgililerle buluşturmak ve yapılabilecekler konusunda fikir ve öneriler sunmak mevcut aşamada uygun görülmüş. Kitabın kendi açımdan özellikle dikkat çeken yanı, çok kültürlülük kavramını ortaya çıkış serüveni açısından ele alması. Başka deyişle, bir durum olarak çok kültürlülüğe dair çok kültürcü siyasaların veya yaklaşımların ortaya çıkışına zemin sağlayan paradigma değişikliklerine de kitapta değinilmiş. Bu da, halk kütüphanelerinde çok kültürlülüğe özellikle kuramsal yaklaşımlarda göz ardı edilmemesi gereken entelektüel bir zemin sunuyor. Ne de olsa, üzerinde durulan konunun kuramsal temellerine dair fikrimizin olması, söylenecek sözlerde biraz da net olmamızı da beraberinde

getiriyor. Ardından Demir, kitabında, çok kültürlüğün bir kütüphane türü olarak halk kütüphanelerindeki yansımaya odaklanmış; başka deyişle konusunu halk kütüphaneleri ile sınırlandırmış. Böyle yapmasının makul bir açıklamasını da sunmuş. Her ne kadar halk kütüphanelerine odaklanması, diğer kütüphane türlerinin çok kültürlü hizmetler sunamayacağı ve beklenemeyeceği anlamına gelmese de, halk kütüphanelerinin varoluşları gereği çok daha geniş bir kitleye yüzünü döndüğünü, bu kitlenin de oldukça heterojen olduğunu, bu bağlamda hizmetlerini, diğer kütüphane türlerine oranla çok daha çok kültürlü bir yaklaşımda ele alması/dönüştürmesi gerekliliğini vurgulamış. Dünya kütüphanecilik yazınına göz atıldığında da, kütüphanelerdeki çok kültürlü hizmetlerin, daha çok halk kütüphaneleri bağlamında ele alındığı görülmektedir. Kuşkusuz bu, halk kütüphanelerinin, en azından ideal anlamdaki misyonları ile doğrudan doğruya alakalıdır.

Tezimi yazarken, ulus-devlet kavramının aslında ideolojik bir kurgu olduğunu vurgulamak için Anthony D. Smith'ten bir alıntı ile "tam olarak 'ulus devlet' olan bir devlet"ten¹ söz edilemeyeceğini, bu devletlerin çoğunun etnik nüfuslarının melez ve çoğunun da önemli etnik azınlıklara sahip olduğunu söyleyebileceğimizi dediğimde, politik oldukları gerekçesi ile başka cümlelerimle birlikte bu cümleyi de hocam metinden çıkarmıştı. Oysa bütünüyle nesnel, politik bir tutumu değil, olgusal gerçekliği ifade ediyordu. O zaman üzülmeştim; bu cümleler yer almayacaksa tezin ne anlamının olacağını sorgulamıştım. Neyse ki Demir, bunu söylemekten çekinmemiş. Kitabının temel vurgularından bir tanesi de, etnik ya da dilsel azınlıkları da içerecek şekilde, çok kültürlülüğün tarihsel süreçte hep var olageldiğidir. Çok kültürlülük mevcut bir durumun tespiti anlamında, olgusaldır, herhangi bir topluma dair demografik, sosyolojik ve kültürel verileri yansıtır. Tarihsel sürece baktığımızda, milattan önceki imparatorluklar da dâhil, kurulan devletlerin daima, olgusal olarak çok kültürlü olduğunu görmek mümkün. Dolayısıyla buradaki mesele, "hayal edilmiş" ulusal birliklerin varlığını savunmaya çalışmaktansa, bu çok kültürlü yapının bir arada ve farklılıklarıyla birlikte barış içinde nasıl yaşayacağıdır. Kitabın da vurguladığı gibi, asimilasyonist politikalar veya "eritme potaları" beklenen sonucu vermemiştir. Bunun yerine kültürel, dilsel ve diğer farklılıklar gözetilerek, toplumsal kesimlere çeşitlendirilmiş hizmetler sunulması, örneğin toplumu oluşturan dilsel çeşitliliği gözetilen hizmetlerin sunulması benzeri uygulamalar, bir yandan kültürel çeşitliliğin devamını garantilerken diğer yandan da demokratik bir işleyişi mümkün kılmaktadır. Halk kütüphaneleri, bu bağlamda, özellikle son yıllarda giderek artan bir şekilde önemli bir konumda yer almaktadır. Çoğunluğu oluşturan veya tarihsel olarak, bir devletin içinde temel ulus olma iddiasındaki kimliklerin karşısında azınlık kimliklerinin varlıklarını sürdürebilmesi ve toplumsal yaşama dâhil olabilmeleri, ancak kültürel haklarının tanınması ile mümkündür. Halk kütüphaneleri, özellikle hizmet verdiği kesimin dilsel çeşitliliğini yansıtır bir şekilde dermesini ve hizmetlerini yeniden yapılandırarak, azınlıkların toplumsal hayata dâhil olabilmelerinde bir geçit görevi görebilir, ki günümüzde artık halk kütüphanelerinin bu görevi, yalnızca uzun süredir yerleşik olan azınlıklardan dolayı değil, aynı zamanda artan göçlerle birlikte daha da önemli hale gelmiştir. Kişisel olarak, halk kütüphanelerinin dilsel çeşitlilik üzerinde durmasının gerekliliğini önemli görüyorum. Dil yalnızca basit bir iletişim aracı olmanın ötesinde, kültürel kodların taşındığı ve aktarıldığı, oldukça karmaşık bir sistemdir. Bir dili asimile ettiğimizde veya bir şekilde yok ettiğimizde, aslında bir anlam çerçevesini, dolayısıyla, insanlığın ortak bilgisindeki bir kaynağı da yok etmiş saymalıyız kendimizi; bu da aslında, farkında olunmasa da büyük bir felakettir. Halk kütüphanelerinin ve kütüphanecilerin, bu dilsel çeşitliliği hizmetlerinde yansıtması, dilsel çeşitliliğin korunmasında ve aynı zamanda fiziksel olarak saklanmasında da oldukça önemlidir. Tabii yalnızca dilsel çeşitliliği vurgulamak yetersiz kalacaktır; aynı zamanda dinsel, etnik ve başka kültürel farklılıkların da hizmetlerde içerilmesi, halk kütüphanelerinin, en azından ideal

¹ Smith, Anthony D. (2002). *Ulusların etnik kökeni*. S. Bayramoğlu ve H. Kendir (Çev.). Ankara: Dost Kitabevi. s.17.

anlamda misyonunu yerine getirmesine ve demokratik kurumlar olmasına denk düşecektir. Kitapta ülkelere ayrılarak verilen örneklerde, halk kütüphanelerinin bu misyonunu yerine getirirken nasıl uygulamalar geliştirdiklerine dair bize fikir veriyor. Kuşkusuz her ülkenin özgül demografik ve kültürel yapısı ve aynı zamanda ülke yönetimlerinin çeşitliliğe olan farklı yaklaşımları halk kütüphaneleri hizmetlerinde de farklılaşmalara yol açmaktadır. Bununla birlikte temel bazı noktalar yine de vardır: Çok dilli hizmetler ile okuryazarlığı yaygınlaştırmak, kültürlerarası buluşma ortamları sağlamak, göçmen grupların çoğunluk kültür içinde soyutlanmasını engelleyici önlemler almak ve çeşitliliği temel alan politikalar geliştirmektir.

Kitabı, halk kütüphanelerine çok kültürlülük açısından yaklaşan kuramsal bir çalışma olmanın yanında, daha yaşanılabilir bir toplum için hoşgörüyü merkezine alan, farklılıkları tanıyan, kültürel çatışmalardansa, farklılıkların katacağı zenginliği vurgulayan, gelecek için bizi umutlandıran bir çalışma olarak da okumak mümkün. Öyle ki, kitabın kapağını da oluşturan, henüz çocukken çizilen, rengârenk çiçeklerle bezeli resmin yazarda uyandırdığı şey, eminim, her şeyden önce umut olmalıdır.

Aytaç Kayadevir

Kütüphaneci

aytackayadevir@gmail.com